श्री ५ को सरकार

कानून तथा न्याय मन्त्रालय

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको सल्लाह र सम्मतिले बनाइबक्सेको तल लेखिएबमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशित गरिएको छः–

२०२७ सालको ऐन नं १४

स्वस्तिश्री गिरिराजचक्रचूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध विरुदावली विराजमान मानोन्नत महेन्द्रमाला परम नेपालप्रतापभास्कर ओजस्विराजन्य परम गौरवमय तेजस्वी त्रिभुवनप्रजातन्त्रश्रीपद परम उज्ज्वल कीर्तिमय नेपालश्रीपद परम प्रोज्ज्वल नेपालतारा परम पवित्र ॐरामपट्ट परम ज्योतिर्मय सुविख्यात त्रिशक्तिपट्ट परम सुप्रसिद्ध प्रवल गोरखादक्षिणबाहु परमाधिपति अतिरथी परम सेनाधिपति श्री श्री श्री श्री श्रीमन्महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानाम् सदा समर-विजयिनाम् ।

विदेशी राज्य र कूटनैतिक प्रतिनिधिको सुविधा तथा उन्मुक्ति सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावनाः– अन्तर्राष्ट्रिय कानून तथा प्रचलन अनुसार विदेशी राज्य र विदेशी राज्यका कूट-नैतिक प्रतिनिधि तथा कर्मचारीलाई सुविधा तथा उन्मुक्ति प्रदान गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको सल्लाह र सम्मतिले यो ऐन बनाइबक्सेको छ ।

१. संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भः– (१) यस ऐनको "नाम विदेशी राज्य र कूटनैतिक प्रतिनिधिको सुविधा तथा उन्मुक्ति ऐन, २०२७" रहेको छ ।

(२) यो ऐन नेपाल अधिराज्यभर लागू हुनेछ ।

(३) यो ऐन तुरून्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषाः– विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमाः–

(क) "विदेशी राज्य" भन्नाले नेपाल अधिराज्यसंग कूटनैतिक सम्बन्ध भएको विदेशी राज्यलाई सम्झनुपर्छ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागू हुनेछ।

(ख) "नियोग" भन्नाले विदेशी राज्यले नेपाल अधिराज्यमा कूटनैतिक कार्य सम्पादन गर्न राखेको नियोगलाई सम्झनुपर्छ ।

(ग) "नियोग प्रमुख" भन्नाले विदेशी राज्यले आफ्नो नियोगको प्रमुखको हैसियतले काम गराउन श्री ५ को वा श्री ५ को सरकारको स्वीकृतिलिई राखेको व्यक्तिलाई सम्झनुपर्छ ।

(घ) "कूटनैतिक कर्मचारी" भन्नाले नियोगको कूटनैतिक पदमा रहेको नियोगको कर्मचारीलाई सम्झनुपर्छ ।

(ङ) "कूटनैतिक प्रतिनिधि" भन्नाले नियोग प्रमुख वा नियोगको कूटनैतिक कर्मचारीलाई सम्झनुपर्छ ।

(च) "प्रशासकीय तथा प्राविधिक कर्मचारी" भन्नाले नियोगको प्रशासकीय तथा प्राविधिक काम गर्ने नियोगको कर्मचारीलाई सम्झनुपर्छ ।

(छ) "कामदार कर्मचारी" भन्नाले नियोगको आन्तरिक काम गर्ने नियोगको कर्मचारीलाई सम्झनुपर्छ ।

(ज) कूटनैतिक प्रतिनधिको सम्बन्धमा "परिवार" भन्नाले नियोग प्रमुख वा नियोगको कर्मचारीको गृहस्थीको भाग भई निजको साथ र आश्रयमा रहेको निजको परिवारको सदस्यलाई सम्झनुपर्छ ।

(झ) "नियोगको घर र हाता" भन्नाले जोसुकैको स्वामित्वको भए पनि नियोगको प्रमुखको आवास लगायत नियोगको कुनै काममा प्रयोग गरिएको घर वा त्यसको कुनै भाग र त्यसले चर्चेको जग्गा समेतलाई सम्झनुपर्छ ।

(ञ) "निजी सेवक" भन्नाले विदेशी राज्यद्वारा वहाल नभएको तर नियोगको कुनै सदस्यको घरायसी काम गर्ने निजी सेवकलाई सम्झनुपर्छ ।

३. नियोगको घर र हाताको अनतिक्रम्यता:– (१) नियोगको घर र हाता अनतिक्रम्य हुनेछ । नियोग प्रमुखको अनुमति बेगर श्री ५ को सरकारको कर्मचारी वा प्रतिनिधिले सोभित्र प्रवेश गर्न हुँदैन ।

(२) नियोगको घर हाताको अतिक्रमण वा क्षेति हुने वा शान्ति वा मर्यादा भङ्ग हुने कुनै काम कारवाहीबाट रक्षा गर्न उपयुक्त कदम चाल्नु श्री ५ को सरकारको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) नियोगको घर र हाता र त्यस्मा रहेको धन माल तथा नियोगको सवारीको खानतलासी, अधिग्रहण जफती, तायदाती वा लिलाम बिक्री गरिने छैन ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

४. नियोगको अभिलेखको अनतिक्रम्यता:– नियोगको अभिलेख र लिखत जहिले जहाँसुकै पनि अनतिक्रम्य हुनेछ ।

५. नियोगको औपचारिक पत्र व्यवहारको अनतिक्रम्यता:– (१) नियोगको औपचारिक पत्र व्यवहार अनतिक्रम्य हुनेछ र कूटनैतिक डाँक खोलिने वा रोकिने छैन ।

तर, त्यस्तो डाँक थैली बाहिर स्पष्ट रूपले थाहा हुने गरी "कूटनैतिक" भन्ने शब्द लेखिएको हुनुपर्छ र सोभित्र कूटनैतिक डाँक वस्तु बाहेक अन्य वस्तु राखिनु हुँदैन ।

(२) कूटनैतिक सन्देश बाहकलाई व्यक्तिगत अनतिक्रम्यता हुनेछ र निजलाई पक्राउ वा थुन छेक गरिने छैन ।

६. नियोगको घर र हाताको सम्बन्धमा कर छूट:– विदेशी राज्य र नियोग प्रमुखलाई नियोगको घर र हाताको सम्बन्धमा विशेष सेवा प्रदान गरिए बापत तिर्नु पर्ने बाहेक अरू सबै राष्ट्रिय, स्थानीय तथा पञ्चायती कर तथा देय (ड्यूज) बाट छूट् हुनेछ ।

तर, विदेशी राज्य, नियोग वा नियोग प्रमुखसंग करार गर्ने कुनै पक्षलाई नेपाल कानूनबमोजिम तिर्नु पर्ने कुनै कर वा देय (ड्यूज) बाट छूट् हुने छैन ।

७. कूटनैतिक प्रतिनिधिको व्यक्तिगत अनतिक्रम्यता:– कूटनैतिक प्रतिनिधिलाई व्यक्तिगत अनतिक्रम्यता हुनेछ र निजलाई पक्राउ वा थुन छेक गरिने छैन ।

तर, कुनै फौज्दारी अभियोगका सम्बन्धमा श्री ५ को सरकारको सम्बन्धित कर्मचारी-ले घटनासम्बन्धी जानकारीको लागि कूटनैतिक प्रतिनिधिसंग निजको मर्यादा राखी उचित सम्मानसाथ सोधपूछ गर्न सक्नेछ ।

८. कूटनैतिक प्रतिनिधिको निजी आवासको अनतिक्रम्यता:– कूटनैतिक प्रतिनिधिको निजी आवासलाई नियोगको घर र हातालाई भए सरह अनतिक्रम्यता हुनेछ र यस ऐनमा अन्यथा व्यवस्था भएकोमा बाहेक निजको कागजपत्र, पत्र व्यवहार र निजी सम्पत्ति पनि अनतिक्रम्य हुनेछ ।

९. कूटनैतिक प्रतिनिधिलाई अन्य छूट:– (१) कूटनैतिक प्रतिनिधिलाई नेपाल अधिराज्यमा लागू हुने कुनै सामाजिक सुरक्षा व्यवस्था (सोसल सेक्यूरिटी प्रभिजन) बाट छूट् हुनेछ ।

(२) कूटनैतिक प्रतिनिधिलाई श्री ५ को सरकारले सबै व्यक्तिगत सेवा, कुनै प्रकारको सार्वजनिक सेवा तथा सेना सम्बन्धी दायित्वबाट छूट् दिनेछ ।

१०. कूटनैतिक प्रतिनिधिलाई नेपाल अधिराज्यको फौज्दारी, देवानी तथा प्रशासकीय अधिकार क्षेत्रबाट उन्मुक्ति:– (१) कूटनैतिक प्रतिनिधिलाई देहायका मुद्दामामिलामा बाहेक सबै फौज्दारी, देवानी तथा प्रशासकीय अधिकार क्षेत्रबाट उन्मुक्ति हुनेछ :–

(क) नियोगको निमित्त विदेशी राज्यको तर्फबाट राखेकोमा बाहेक कूटनैतिक प्रतिनिधिको नेपाल अधिराज्यभित्रको निजी अचल सम्पत्तिको सम्बन्धमा उठेको मुद्दामामिला,

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागू हुनेछ।

(ख) विदेशी राज्यको हकमा नभई कूटनैतिक प्रतिनिधिको व्यक्तिगत हैसियतमा उत्तराधिकार सम्बन्धमा उठेको मुद्दामामिला, र

(ग) कूटनैतिक प्रतिनिधिले आफ्नो औपचारिक कार्यभन्दा बाहिर कुनै व्यवसाय वा व्यापारसम्बन्धी काम गरेकोबाट उठेको मुद्दामामिला ।

(२) कूटनैतिक प्रतिनिधिलाई साक्षी बक्न कर लाग्ने छैन ।

(३) कूटनैतिक प्रतिनिधिउपर उप-दफा (१) को खण्ड (क), (ख) र (ग) अन्तर्गतको मुद्दामामिलामा बाहेक अरूमा फैसलाको कार्यान्वयनको सम्बन्धमा कुनै कारवाही चलाइने छैन र कारवाही चलाउन पाउनेमा पनि कूटनैतिक प्रतिनिधिको व्यक्तिगत वा आवासको अनतिक्रम्यतालाई भङ्ग गरिने छैन ।

(४) यस दफामा जेसुकै लेखिएको भए तापनि उपर्युक्त अधिकार क्षेत्रबाट उन्मुक्ति पाउने कूटनैतिक प्रतिनिधिलाई आफूले चलाएको मुद्दामामिलाको सिलसिलामा प्रतिवादी-को दावी जिकिरको सम्बन्धमा त्यस्तो उन्मुक्ति हुने छैन ।

११. कूटनैतिक प्रतिनिधिलाई कर छूट:– कूटनैतिक प्रतिनिधिलाई देहायमा लेखिए बाहेक व्यक्तिगत वा सम्पत्तिमा लागेको सबै राष्ट्रिय, स्थानीय वा पञ्चायती कर तथा देय (ड्यूज) छूट हुनेछ:–

(क) साधारणतया वस्तु वा सेवाको मोलमा नै समावेश गरिने किसिमको अप्रत्यक्ष कर,

(ख) नियोगको निमित्त विदेशी राज्यको तर्फबाट राखेकोमा बाहेक कूटनैतिक प्रतिनिधिको नेपाल अधिराज्यभित्रको निजी अचल सम्पत्तिमा लागेको कर तथा देय,

(ग) कूटनैतिक प्रतिनिधिलाई व्यक्तिगतरूपमा लाग्ने सम्पत्ति तथा उत्तराधिकार कर,

तर, कुनै कूटनैतिक प्रतिनिधि वा निजको परिवारको सदस्यको उपस्थितिको कारणले त्यस्ता व्यक्तिको नेपाल अधिराज्यमा भएको निजको मृत्यु हुँदा निकासी गर्न मनाही भइरहेको बाहेक अरू चल सम्पत्तिको सम्बन्धमा सो कूटनैतिक प्रतिनिधिको मृत्यु भए पनि त्यस्तो कर लगाइने छैन ।

(घ) नेपाल अधिराज्यमा भएको स्रोतद्वारा कूटनैतिक प्रतिनिधिलाई प्राप्त निजी आयमा लाग्ने कर,

(ङ) नेपाल अधिराज्यमा कूटनैतिक प्रतिनिधिले कुनै व्यापारमा लगाएको पूंजीमा लाग्ने कर,

(च) कुनै खास सेवा प्रदान गरिए बापत लाग्ने कर वा दस्तूर, र

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(छ) अचल सम्पत्तिको सम्बन्धमा कोर्ट फी, रजिष्ट्रेशन दस्तूर, टिकट दस्तूर तथा नक्कल दस्तूर ।

१२. भन्सार महसूल छूट् हुनेः– श्री ५ को सरकारले समय समयमा जारी हुने नेपाल कानूनबमोजिम देहायको मालसामानमा गोदाम भाडा, ढुवानी भाडा जस्ता सेवा महसूल बाहेक सबै भन्सार महसूल तथा सो सम्बन्धित कर र दस्तूर छूट् दिनेछ ।

(क) नियोगको औपचारिक उपयोगमा आउने मालसामान, र

(ख) कूटनैतिक प्रतिनिधिको गृहस्थीको मालसामान तथा निजको परिवारको व्यक्तिगत उपयोगमा आउने मालसामान ।

(२) उप-दफा (१) अन्तर्गत भन्सार महसूल छूट् नहुने वा नेपाल कानूनबमोजिम निकासी पैठारी मनाही गरिएको वा कुनै निरोधा विनियम (क्वारान्टीन) लागू हुने मालसामान भएको सम्झनु पर्ने गम्भिर कारणहरू नभई कूटनैतिक प्रतिनिधिको गुन्टा झिटी र अरू मालसामानको निरीक्षण वा खानतलासी गरिने छैन र गर्नु परेमा पनि कूटनैतिक प्रतिनिधि वा निजकोप्रतिनिधिको उपस्थितिमा मात्र त्यस्तो निरीक्षण वा खानतलासी गर्न सकिनेछ ।

१३. कूटनैतिक प्रतिनिधिको परिवारलाई सुविधा तथा उन्मुक्तिः– कूटनैतिक प्रतिनिधिको परिवारको गैर-नैपाली नागरिक सदस्यलाई यस ऐन अन्तर्गत कूटनैतिक प्रतिनिधिले व्यक्तिगतरूपमा पाए सरह सबै सुविधा तथा उन्मुक्ति प्राप्त हुनेछ ।

१४. प्रशासकीय तथा प्राविधिक कर्मचारी तथा निजको परिवारलाई सुविधा तथा उन्मुक्तिः– नेपाली नागरिक वा नेपाल अधिराज्यको स्थायी अधिवासी नभएको नियोगको प्रशासकीय तथा प्राविधिक कर्मचारी तथा निजको परिवारको सदस्यलाई आफ्नो कर्तव्यको परिधि बाहिर भई गरेको काम कारवाहीको सम्बन्धमा दफा १० को उप-दफा (१) अन्तर्गतको सुविधा तथा उन्मुक्ति बाहेक दफा ७ देखि दफा ११ सम्ममा उल्लेख भएको सुविधा तथा उन्मुक्ति मात्र प्राप्त हुनेछ । प्रथम पटक आफ्नो कार्यभार सम्हालन आउँदा पैठारी गरेको मालसामानको हकमा दफा १२ को उप-दफा (१) को खण्ड (ख) बमोजिमको सुविधा पाउनेछ ।

१५. कामदार कर्मचारीलाई सुविधा तथा उन्मुक्तिः– नेपाली नागरिक वा नेपाल अधिराज्यको स्थायी अधिवासी नभएको नियोगको कामदार कर्मचारीले आफ्नो कर्तव्य पालनको सिलसिलामा गरेको काम कारवाहीको सम्बन्धमा उन्मुक्ति पाउनेछ तथा निजको नियुक्ति बापतको पारिश्रमिकमा कर तथा देय (ड्यूज) छूट् हुनेछ ।

१६. निजी सेवकलाई कर छूटः– नियोगको सदस्यको नेपाली नागरिक वा नेपाल अधिराज्यको स्थायी अधिवासी नभएको निजी सेवकलाई निजको नियुक्ति बापतको पारिश्रमिकमा कर तथा देय (ड्यूज) छूट् हुनेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

१७. नेपाली नागरिक वा नेपाल अधिराज्यको स्थायी अधिवासी भएको कूटनैतिक प्रतिनिधिलाई सुविधा तथा उन्मुक्तिः– नेपाली नागरिक वा नेपाल अधिराज्यको स्थायी अधिवासी भएको कूटनैतिक प्रतिनिधिलाई श्री ५ को सरकारले थप सुविधा तथा उन्मुक्ति प्रदान गरेकोमा बाहेक आफ्नो कार्य पालनको सिलसिलामा गरेको औपचारिक काम कारवाहीको सम्बन्धमा मात्र यस ऐनबमोजिम अधिकार क्षेत्रबाट उन्मुक्ति तथा अनतिक्रम्यता हुनेछ ।

१८. कूटनैतिक सुविधा तथा उन्मुक्तिसम्बन्धी अन्य व्यवस्थाः– (१) श्री ५ को सरकारले मनासिब देखेमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी सामान्य वा विशेषरूपले लागू हुने गरी यस ऐनमा व्यवस्था भएका सुविधा तथा उन्मुक्तिको अतिरिक्त अरू थप सुविधा तथा उन्मुक्तिहरू प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(२) यस ऐन अन्तर्गतको सबै सुविधा तथा उन्मुक्ति श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी कुनै विदेशी नागरिक वा अन्तर्राष्ट्रिय संघ वा संस्था वा त्यस्तो संघ वा संस्थाको कर्मचारी वा वाणिज्यदूतहरूलाई प्रदान गर्न सक्नेछ ।

(३) यस ऐन अन्तर्गत श्री ५ को सरकारले सुविधा तथा उन्मुक्ति प्रदान गर्दा यथासम्भव पारस्परिक आधारमा प्रदान गर्नेछ ।

१९. नियम बनाउने अधिकार :– यो ऐनको उद्देश्य कार्यान्वित गर्न श्री ५ को सरकारले नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

२०. खारेजीः– विदेशी राष्ट्र र कूटनैतिक प्रतिनिधिको सुविधा सम्बन्धी ऐन, २०१९ खारेज गरिएको छ ।

आज्ञाले–
रमानन्दप्रसाद सिंह
श्री ५ को सरकारको सचिव ।

लालमोहर सदर मिति– २०२७।६।१८।१

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।